

Udruženje “BOSNA”

Frederiksberg Danska

EPSKA TRADICIJA BOŠNJAKA

Frederiksberg, augusta 2000

EPSKE PJESME

EPSKA TRADICIJA BOŠNJAKA	1
KLADUŠANIN MUJO I KOSTREŠ HARAMBAŠA	4
ĐERZELEZ ALIJA I VUK JAJČANIN	9
MUJA LIJEČE VILE PLANINKINJE	18
SMRT MUJA HRNJICE	26
DODATAK	30

UVOD

Viševjekovna bogata epska tradicija bošnjaka, muslimanskog slavenskog svijeta evropske Turske, dugo je vremena bila skrivena u malo poznatim putopisima, rukopisima, hronikama, ratnim izvještajima od kraja 15. pa do kraja 17.vijeka. Prvi zapisi do sada otkriveni potiču iz prvih decenija 18. vijeka i otkrili su osnovne osobnosti rane bošnjačke južnoslavenske epske tradicije; tematiku i sadržinu epskih pjesama, uvjete u kojima su nicali, likove i sredine u kojima su se pjevale. Bilo da se radi o pjesmama orijentalno-islamskog kolorita, ili o pjesmama prožetim balkanskim starijim naslijeđem, ili o onima u kojima nalazimo taloge srednjovjekovne bosanske tradicije, sve zajedno kao jedna složena i slojevita epska cjelina, čine nezaobilaznu stepenicu u cilju shvatanja historijskih događanja toga vremena, društveno-političkih faktora, duhovne kulture i očuvanja vlastitog etničkog bića.

KLADUŠANIN MUJO I KOSTREŠ HARAMBAŠA

Iz knjige

“Narodne pjesne Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini”
-knjiga druga-

Sabrao Kosta Hörman,

savjetnik zemaljske vlade u Bosni i Hercegovini,
štampano u Zemaljskoj štampariji, Sarajevo 1889. god.

Pjesma je štampana pod rednim brojem LI, a pjesmu je Kosti Hörmanu poslao jedan od njegovih saradnika Jovan Čokić, koji ju je čuo od Paše Gute. Pašo Guta je rođen u selu Božanovići, u Jabuci kod Foče. Umro je oko 1930, a tada je imao oko 80 godina. Bio je nepismen, a pjesme je pjevao uz gusle. Putovao je kao guslar i kiridžija po cijeloj BiH. Najčešće je išao u Gacko, otkuda mu je bila majka i mnoge pjesme je naučio upravo u Gacku. Bio je ramazan-guslar i pjevač po hanovima. Oni koji su ga poznavali tvrdili su da je znao oko 90 pjesama. Spominjao se dugo poslije smrti, a za mnoge pjesme koje su se pjevale u zaseocima oko Jabuke znalo se reći “ Pašine pjesme”.

Motiv ove pjesme je osveta za skrnavljenje groba. Ovaj motiv se npr. spominje kod Stith Thompson u “Motif-index of folkeliterature” (Kopenhagen 1955). Po tom indeksu je motiv poznat u Engleskoj, Americi kao i u židovskoj tradiciji. Motiv osvete za skrnavljenje groba je veoma star i inspirisan je ratničkim životom uopšte, pa tako i u Bosni. Junak pjesme, Alija Bojičić umire na neprijateljskom području, te mu grob leži na neprijateljskoj zemlji. Međutim pjesnički okvir ove pjesme znatno odudara od bosanske muslimanske epike i oprečan je islamskim propisima. Za mrtvim kukati, naricati ili plakati smatra se grijeh, u skladu sa islamskim propisima, jer oni koji kukaju za mrtvima ne priznaju Boga i Božju sudbinu. U ovoj pjesmi nailazimo na arhaičan oblik muslimanske brđanske sredine, prisutan i u pjesmi “Muja liječe vile planinkinje”, a dovoljno je pročitati početak ove pjesme pa se uvjeriti u to.

KLADUŠANIN MUJO I KOSTREŠ HARAMBAŠA

Zakukala kukavica sinja
u Kunari na visokoj grani,
ona kuka kad joj vakta nema,
usred zime, kad joj nije vr'jeme.
A to nije kukavica sinja,
veće mati Bojičić-Alije.
Dovikuje Bojičića sina
na mezaru, jer joj poginuo:
“Jesu li ti šimšir-tahte teške?
Je l' se zemlja u oči nasula?
Dolaze l' ti surudžije često,

surudžije, pa i suvaldžije?” Iz mezara nešto progovara: “Nije meni crna zemlja teška, nit’se, mati, u oči nasula, ne dolaze surudžije često, surudžije, pa ni suvaldžije, svijem sam im dževap učinio. Već mi moja dodijao majko, dodijao Kostreš harambaša	20
od Primorja grada bijeloga, dolazeći svake hefte dana. Propni konja uz mezara moga, A kopljetom gađa u mezara, dovikuje mene poginuta, -Ustan’ gori da se siječemo.- Mrtve noge hoditi ne mogu, mrtva usta zboriti ne mogu, mrtve ruke ne čine mejdana.	30
Dok ti bijah u Krajini, neno, Te u mene dosta bje jarana po kahvama i po mejhanama. Svaki veli:- Naš Alija pobro, Da l’ pogineš, jal’ dopaneš rana, svaki bi te osvetio pobro.- Kad pogiboh, nemadem dermana. Veće moja, roditelju, majko, Pripni peču, ogrni feredžu, hajde mati u Kladušu Muju, selam ćeš mu, mati, od Alije,	40
neće l’ izit, te posvetit mrtva. Otle jedna majka putujući, tankoj kuli na Bojkovo siđe, mati noći, ali dobro urani, pripe peču, ogrne feredžu, a u ruku bijelu tojagu. Stara Muju side u Kladušu, opazi je, pa Halila viče: ”Eto mile Alijine majke, hajde, sine, izved’ je na kulu.”	50
U mlađega pogovora nema, skoči Halil te dočeka majku. Izvede je na bijelu kulu, selam dade, prihvatio Mujo. Popi kahvu,odmori se majka, pa Hrnjica besjedio majki: ”Oj, pomajko, Alijina majko, šta je tebe meni doćeralo, te si došla, jedna mila majko, a tko ti je učinio krivo?”	60
”Nije nitko učinio krivo.	

Alija ti selam opremio,
 posvećuj ga, makar poginuta!”
 Mujo onda zovnu na Halila:
 ”Hajde moga uzjaši đogina,
 pa ga goni, sine, niz Udbinu,
 a do kule Osmana-bajraktara.”
 Skoči momak na noge od tala,
 a eto ga na podrum đoginu,
 pa Mujova uzjaha bjelina, 70
 ode kuli Osman-bajraktara.
 Kad golemo čudo opazio.
 Osman dobra izveo dorina,
 te timari konja na avliji.
 Na Osmanu ljetna deisija,
 svilen jelek do svilena pasa,
 a na glavi fesić-medžidija,
 ispod fesa perčin do pojasa.
 Selam Halil bajraktaru dava,
 Bajraktar mu selam prihvatio. 80
 Selam ti je Mujo opremio,
 jaši konja, povedi ordiju,
 valja vama ići četovati.”
 Osman dvije puške ispalio,
 pa on sebe i dorata spremi.
 Sastaše se tri'est i tri druga,
 a otale konje pojahaše.
 Kad su kuli Mustafinoj bili,
 Mujo hoda, a đogina voda.
 Hoće Halil, al' ne da mu Mujo, 90
 Mujo ode, Halil ostanuo,
 suze truni, a sestra ga pita:
 ”Je l' ti žao što ne pođe s Mujom?”
 ”Jest, djevojko, preboljet ne mogu.”
 ”De, Halile, moje d'jete drago,
 prti torbu, a struku preturi,
 uzmi pušku, hajde putujući,
 pa ćeš Đuli valovitoj sići,
 a do kule Đulić-bajraktara.
 A selam ćeš Đulić-bajraktaru, 100
 neka s tobom u planinu pođe.
 Kad budete u Kunari, sine,
 tuj ćeš vodu u planini naći,
 jedan bunar, a sedam česama,
 a ta voda nikad nije hali,
 jal' bez vuka, jali bez hajduka.
 Više vode nema od Primorja,
 više vode od Kladuše nema,
 više vode, do te vode, sine.
 Vas jedan se vode napojite, 110
 oni onom karaulu čuvaj,

pa se drugi vode napojite,
 oni onom karaulu čuvaj.”
 A kad momak začu lakrdiju,
 i on ode otle putujući,
 pješe Halil ode na nogama.
 Kud god ide, Đuli silazio,
 tankoj kuli Đulić-bajraktara.
 Kad mu kuli u avliju side,
 kad avliji otvorena vrata. 120
 Na kamenu Đulić.bajraktare,
 Turski sio, noge prekrstio,
 a Halil mu turski selam dava,
 selam njemu Đulić prihvatio:
 ”O, Halile, Mujovo dijete,
 dokle si se tako potežio?”
 ”Sestra ti je selam opremila,
 da Đuliću, u planinu pođeš.”
 ”Sabur, Halko, dok silah napremim.”
 Otale se djeca podignula. 130
 Kud god išli bistroj vodi sišli,
 tu se oba vode napojili,
 pa otalen gorom putujući
 reče Đulić Mujovu Halilu:
 ”Da na ravni vatru naložimo,
 vidjet će nas vuci, ja hajduci,
 ama ćemo, brate u pećinu.
 Ak’ dobije Mujo harambšu,
 ovud će ga navesti, Halile,
 ak’ dobije Kostreš buljugbašu, 140
 ovud će ga navesti, Halile.”
 U pećini noću zanočiše,
 a ujutro dobro uraniše.
 Stade gore jeka u planini,
 dok evo ti Kostreš-harambaše,
 a pred njime savezana Muja,
 a za njime Osman-bajraktara,
 a za njime Komlen-bajraktara,
 na doratu Tanković-Osmana,
 a za njime trides’t Krajišnika, 150
 a goni ih trideset hajduka.
 Halil pušku do ramena mahnu,
 da ubije Kostreš-harambašu.
 Ne dade mu Đulić-bajraktare:
 ”Nećeš ubit Kostreš-harambašu,
 pa pred sobom posjeći će Muja,
 a za sobom Osman-bajraktara.”
 Pa ugrabi pušku od Halila,
 tankoj pušci oganj naložio,
 loše gađa, bolje pogodio, 160
 on pogodi Kostreš-harambašu.

Kostreš pade, dogat ispanuo,
Halil gađa Komlen-bajraktara,
ne pogodi Komlen-bajraktara,
već pobježe na konju dorinu.
Đulić fišek u pušku turio,
pa on kleče na desno koljeno,
po lijevom tanku pušku mahnu,
on pogodi Komlen-bajraktara.
Pa srmali kidoše handžare,
razćeraše trideset hajduka,
zastaviše Muja i Osmana.
Sve puštaše trides't Krajišnika,
neće Muja puštati Halile:
"Povešću ga savezana, živa,
nek' ga gleda sva Krajina listom,
gdje sam junak bolje od Mustafe."
Molio se Osman-bajraktare,
sramota je povesti ga živa!
Moliše se, dok se umoliše,
bratu svome otpustio ruke.
Posvetiše Bojičića mrtva,
a otale oni putujući,
dok su bili, baš su dobro bili,
I sidoše u eski Kladušu,
dovedoše trides't sokolova,
Đulić ode Đuli valovitoj.

170

180

ĐERZELEZ ALIJA I VUK JAJČANIN

Nepoznati pjevač/ druga polovina 19.vijeka, Gacko

Pjesma "Đerzelez Alija i Vuk Jajčanin" potvrđuje tokove epske tradicije karakteristične za srednjobosansku regiju. Pripada najstarijoj tradiciji Muslimana srednje Bosne s kraja 15. vijeka.

Konfeksionalno- politička podjeljenost postoji u ovoj pjesmi i odgovara socijalno- ekonomskoj podjeljenosti, ali bez obzira na te podjeljenosti, pjesma ukazuje i na neka zajednička rješenja koja uključuju kako priznavanje junaštva tako i zajedničko rješenje sukoba. Vuk Jajčanin neće da zapali Đerzelezovu kulu, niti da mu nogama pogazi staru majku. Razlog tome je epska etika, koja nije ni samo muslimanska, ni samo hrišćanska.

Ibrahim Pečevi (1574-1650), poznati turski hroničar bosanskog porijekla i turski putopisac Evlija Čelebi, su još davno u svojim radovima ukazali na epske pjesme bošnjaka. Pjesme o Gürz Ilyasu su spomenute u jednom radu Pečevije "O nazivu brda Gürz Ilyas ". Tu Pečevija govori o Gürz Ilyasu kao o hrabrom muslimanu iz kasabe Janje koji se isticao u borbama pod beogradskom tvrđavom. Poginuo je kao šehid i o njemu se pjeva "na jeziku nevjernika (tj. na jeziku Bosne i Vlaha) pjesma koju na ovom jeziku zovu "davorijom". (Ibrahim Pečevi, I, Istanbul 1867, str. 88-91).

Evlija Čelebi dopunjuje Pečeviju i piše da je Gürz Ilyas pripadao pravcu Imam-i A' zama, a da je poticao iz Bana (Banja), kasabe u blizini sandžaka Smederevo (Evlija Čelebi: Seyahātnāmesi, VI, Istanbul, str.232,245,248).

Podaci u vezi pogibije Gürz Ilyasa, godina i mjesto su dokazali da su Gürz Ilyas i Alija Đerzelez ista osoba. Npr. živo sjećanje na Đerzelezovu smrt, vezano za kult njegova groba u Gerzovu kod Mrkonjić-Grada odgovara lokaciji kod turskog pjesnika Esîrî ja s početka 17. Vijeka. Naime turbe Đerzelez Alije nalazi se nekoliko kilometara sjeverozapadno od tvrđave Sokol. I sam naziv sela Gerzovo (u upotrebi prema turskim izvorima od 1528.) je lako dovesti u vezu sa imenom Gürz Ilyasa- Đerzeleza.

Esîrî je u svom radu "Sultan Mehmed Hân" posvetio 115 stihova događajima u kojima je glavni junak Gürz Ilyas. On je upotrijebio kao osnovni izvor južnoslavensko historijsko predanje o Gürz Ilyasu. Esîrî naglašava da pripovijeda kako je čuo i opisuje Gürz Ilyasa/Đerzeleza kao hrabrog i krupnog Bosanca sa brkovima koji je imao dugi ratnički staž. Esîrî nadalje uočava da je Gürz Ilyas imao značajnu ulogu u odbrani Sarajeva 1480. godine.

DERZELEZ ALIJA I VUK JAJČANIN

Nepoznati pjevač/ druga polovina 19.vijeka, Gacko

Dvorbu hajduk Huseine dvori,
u bijelu šehar-Sarajevu,
Jakub-pašu, bosanskog vezira.
Obdan pašu na kapiji dvori,
a po noći pašinicu ljubi. 5
Vidjela ih Kumrija robinja,
pa je eto paši u odaju.
"Da vi'š, pašo, dugo jadan bio!
U zô čas ga Hasan nabavio,
tebi mladu pašinicu ljubi." 10
A veli joj Jakub-paša stari:
"O, robinjo, je li to istina?"
"Istina je , vjera ti je tvrda."
"Šut', robinjo, nemoj nikom kazat:
ja ću Husu posijeći glavu, 15
pašinicu konj' ma na repove;
tijem ću ih mukam, umoriti,
a tebe ću uzet za ljubovcu
ti ćeš biti pašinica mlada."
Mnidijahu, niko ne čujaše; 20
pašinica bješe pred vratima,
pa se natrag ispred vrata vrnu
u odaju hajduk-Huseina:
"Da vi'š, Huso, žalosna ti majka,
vid'la nas je pašina robinja, 25
eno paši u odaji kaza.
Bježi, Huso, po svijetu s glavom!"
A veli joj hajduk Huseine:
"Kud ću pobjeć, moja pašinice?
U paše je careva fermana, 30
od svaklen me more dobiti."
"Huseine, draga moja dušo,
ja sam čula, kazali mi ljudi,
nasred Bosne Jajca bijeloga
i u njemu Jajčanina Vuka, 35
osobit je u njegovu Jajcu.
Pravo bježi Jajčaninu Vuku,
Vuk će tebe dobro zakloniti,
tu ti more glava ostanuti.
Ja ću paši vakat uhvatiti, 40
pa ću tebi knjigu načiniti,

šta ti knjiga šarovita kaže, onako ćeš, Huso, učiniti i više te neću savjetovati.”	
Onda Huso na noge skočio, pašinici stade govoriti:	45
“Pašinice, ako boga znadeš, ja haljina za ponosa nemam, a ja konja za jahanja nemam, ja oružja za obraza nemam.”	50
”Huseine, moj očinji vide, ti ćeš doći u sedam sahata, Huseine u pašinu tavlu, tu ćeš mene pašinicu naći.	
Daću tebi pašina putalja, a daću ti pašine haljine, a daću ti pašino oružje, i daću ti hiljadu dukata.”	55
Pa se mlada u odaju vrnu. Danak prođe, mrka noćca dođe.	60
Mrke noći polovina bila eto Huse na noge skočio, pa ga eto u pašinu tavlu.	
U podrumu pašinicu nađe, u ruci joj muma u fenjeru, a krajem nje Mitar Latinine seizbaša bosanskog vezira.	65
Izvedoše pašina putalja dade njemu pašine haljine, a dade mu pašino oružje i dade mu hiljadu dukata.	70
Sad Husein uzjaha putalja, iz šehera pobjegnuo Huso, pašinica ode na konake.	
Kud god ide hajduk Huseine, dok on dođe Jajcu bijelome, tankoj kuli Jajčanina Vuka.	75
Na avliju konja natjerao pa razjaha pašina putalja.	
Mlađi njemu konja prihvatiše, a on Vuku na bijelu kulu.	80
Kad je bio u odaju Vuku, al’ kod Vuka niko ne bijaše, sjem Vukove sestre Anđelije; ona bratu rakiju dodava.	85
Husein im ” dobro jutro” viknu, oboje mu zdravlje prihvatili, Huseina sjeli na odaju.	
Vuče Husu hošđeldiju viče, pitaju se za mir i zdravlje; pa mu dade kahvu i rakiju,	90

pa ga pita Jajčanine Vuče: "O, turčine, oklen te imamo?" On mu, što je i kako je kaže.	
Kad začuo Jajčanine Vuče, zagrlio, pa ga poljubio, pa rekoše, te se pobratiše, krstaš mu je bajrak poklonio.	95
Tu su bili za godinu dana. Jedno jutro dobro uranili, dok zakuca halka na avliji.	100
Tad Husein na noge skočio, pa ga eto na avliju siđe, na avliji otvorio vrata.	
A uljeze Mitar Latinine, poletio, poljubio Husa:	105
"Pozdrav ti je pašinica, Huso!" Izvadi mu knjigu šarovitu.	
Kad Husein knjigu prihvatio, dade njemu dvades't madžarija.	110
Ode Mitar natrag Sarajevu, a Husein Vuku na čardake. Rasklopiše knjigu šarovitu, a kad mlada pašinica piše:	
"Selam Husu, a pozdravlje Vuku.	115
Kad vi knjiga šarovita dođe, podignite silovitu vojsku, pa vi hajte šeher-Sarajevu, turcima sam vakat uhvatila,	
u turke je bolest udarila, evo paše, hasta u konaku; ovdje nema Đerzelez-Alije, već otišô Šumadiji ravnoj, kula mu je i avlija sama i na kuli lijepa djevojka.	120
Porobite šeher Sarajevo, zakoljite Jakub-pašu starog. Ti ćeš mene, Huso, prihvatiti, nosi mene, oženi se mnome;	
Vuku Ajka, sestra Đerzeleska, nek' je vodi, nek' s' oženi njome."	130
Tada Huso Vuku govoraše: "Molim Vuče, da dignemo vojsku."	
Tomu Vuče kajil ne bijaše: "Prođ' se , Huso vraga i belaja, da nikoga od Bošnjaka nema do AlijeĐerzeleza sama, ne da sestre brez belaja.	135
Izginuće regularna vojska, oteće nam bojali topove, mi moremo pogubiti glave."	140

A kad začu hajduk-Huseine, moli Vuka, dok ga umolio. Obadva su na noge skočila, pa stadoše siguravat vojsku, vojske bojne četerest hiljada i od boja dvanaest topova.	145
Povedoše silnu vojsku, kalauz je hajduk Huseine, a komandar Jajčanine Vuče.	150
Dan po danak putem putovali, a uz Bosnu zajavili vojsku, dok dođoše šeher-Sarajevu. Udariše, šeher porobiše, do konaka pašina stigoše, Huso zakla Jakub-pašu starog.	155
Uhvati mu vjerenicu ljubiu, uzjaha je na putalja za se. Vojska pašin konak porobila, do kule je Đerzelske došla, muhaseru učiniše kulu.	160
Tvrda tanka Alagina kula, sve je s polja biju topovima, be ne mogu da obore kule. Ajkuna se sa čardaka brani, ona bježe oko kule vojsku.	165
Dok joj teče na kuli fišeka, ne dade im uljeć u čardake: stotinu im ubi konjanika, branila se za nedjelju dana.	170
Kad nestane u cure fišeka, tad zaplaka cura na pendžeru, pa zavika što je grlo daje: "Sunce žarko, na visoko ti si, moj Alija, na daleko ti si!	175
Sunce žarko, popusti se niže, a, moj brate, primakni se bliže! Da je tebi sestru seiriti, u koje je jade zapanula, i bijela u šeheru kula.	180
Al' ne čuješ, al' habera nemaš?" Pa je taku knjigu načinila. Evo muke, knjigonoše nema; dok doletje ptica na pendžere, al' to soko, ptica Alagina.	185
Kad vidjela pticu na pendžeru, na grlo joj knjigu objesila, pa zamoli pticu na pendžeru, da joj nosi Šumadiji ravnoj, na Avalu do Porčina kule:	190
"Tu ćeš naći mog brata Aliju,	

podaj knjigu mom bratu u ruke, neka vidi šta mu knjiga piše.”	
Ptica prhnu sa bijele kule, cura siđe na mermer-avliju, na avliji otvorila vrata, a vojnici dođoše na vrata.	195
Uhvatiše Đerzelesku seku, pokloniše je Jajčaninu Vuku. Šćadijahu porobiti kulu, Alaginu pogaziti majku, Al’ ne dade Jajčanine Vuče: ”Kad junaka doma ne imade, sramota je porobiti kulu, a grehota pogazit mu majku, jer je dobra rodila junaka.”	200
Otalen je povrnuo vojsku, pa niz Bosnu udario s njome.	205
	210
Eto ptice Šumadiji dođe, tankoj kuli na Avalu Porči. U lijepo doba dolazila: tamam žarko ogrijalo sunce. I Aliju na avliji nađe, gdje j’ sigurô debela dorata, jer Alija sanak opazio: gdje je magla šeher pritisnula, a u magli grakću gavranovi u konaku Jakub-paše starog; iz nebesa udarila munja, po temelju konak odnijela. Otalen se promolila guja na bijelu Alaginu kulu. Svu mu butun kulu opasala, na avliju nanijela glavu. Ajkuna je srete na avliji, birden natrag povrnula guju; ne dade joj proždrijeti kulu. Tom se sanku odmah osjetio, i u tome sigurô dorata; pa je pticu svoju opazio i u ptice knjigu prihvatio. Kad vidio šta mu knjiga piše, on zaplaka kako ženska glava, pa uzjaha debela dorata. A veli mu od Avale Porča: ”Haj’r inšalah, Bogom pobratime?!” ”Ne pitaj me, Bogom pobratime, Vuk Jajčanin došô Sarajevu, porobio šeher Sarajevo	215
	220
	225
	230
	235
	240

i posjekô Jakub-pašu starog. i mojoj su dolazili kuli, i moju su porobili kulu, i odveli milu sestru moju.”	245
To on reče, otište dorata, i za njime hrti i ogari. Kud god ide, Drini vodi siđe. Drina došla mutna i krvava: izginuli Sarajlije turci, kiša pade, krvcu sapirala.	250
Broda nije, a ćuprije nema, daleko mu na Višegrad sići; velike ga pritisnule misli. ”Sada što ću od života svoga, kako li ću Drinu pregaziti? ”	255
U toj misli, u kojoj bijaše, poletješe dva hrta Alina, preskočiše Drinu vodu hladnu. Kad vidio Đerzelez Alija	260
jer bijaše u Alije adet, gdje mu skaču hrti tankoviti, tu mu more dorat preskočiti pa izmače debela dorata, a zavika grlom bjelijem:	265
”Ha, dorate, moje janje drago, preskoči mi Drinu vodu hladnu! ” Preskoči mi Drinu vodu hladnu, u ploču mu nogom udario, do koljena noge utonuše,	270
četiri mu ploče ostadoše, a ne vidje Đerzelez Alija. Pa otalen natjera dorata, pa on šeher-Sarajevu dođe i pred kulom svoju majku nađe.	275
Ona plače, a spominje sina. Njoj Alija Božji selam viknu: ”Moja mati, ko odvede Ajku? ” ”Sine dragi, Jajčanine Vuče. ” ”Jesu l’ davno, majko, pobjegnuli? ”	280
”Ima sinko, tri bijela dana. ” Majci reče momak: ”Ej dovale. ” Kud god ide Đerzelez Alija, on u Travnik u Klokote dođe. U Klokotim’ Jajčanina vojska;	285
isturili karaule česte. Pred Alijom hrti doljegaše, pa Vukove kolju nobečije. Trkom trče, Jajčaninu kažu: ”Da vi’š Vuče, ako Boga znadeš,	290
šarene nam vaške udariše,	

poklaše ti umorne vojnike. ”	
Tada Vuče Husu govoraše:	
”Huseine, dragi pobratime,	
čij’ će biti hrti šaroviti,	295
imaju li oni gospodara? ”	
A veli mu hajduk Huseine:	
”A, Boga mi, Jajčanine Vuče,	
to su hrti Đerzelez-Alije,	
Alija je blizu na dorinu. ”	300
To rekoše, na noge skočiše,	
pa na dobre konje uzjahaše,	
a kadune konj’ma u terkije,	
pa kroz vojsku oba pobjegoše.	
Al’ kroz vojsku udari Alija,	305
procvilješe Vukovi vojnici:	
”O, turčine, Đerzelez Alija,	
nemoj sjeći umorene vojske,	
pobježe ti vojsci komandare,	
odnese ti sestru u terkiji,	310
i za njime hajduk Huseine.”	
Kad začuo Đerzelez Alija,	
on kroz vojsku protjera dorata,	
pa dostiže hajduk-Huseina.	
Stiže Husa, sabljom udari ga,	315
presiječe hajduk-Huseina.	
Pašinicu malo zahvatio,	
od pole joj dvije načinio.	
Još bijaše pašinica trudna,	
u njoj muško presiječe čedo.	320
Ode gonit Jajčanine Vuka;	
kad sustiže Vuka Jajčanina,	
misli: ”Sabljom udarit s dorata,	
obrezaću sestru na sapima;	
da ja sjajnom kuburlijom gađam,	325
mogu sestru ubit na sapima.”	
Isprijeka protjera dorata,	
pa poteže topuz sa unkaša,	
isprijeka ode gađat Vuka.	
On iz ruke topuz ispustio,	330
a za brezu Vuče zaminuo.	
Kroz brezu mu topuz proletio,	
mrku Vuku dohvatio ruku,	
tada Vuče ustavi paripa.	
Onda Vuče ’vako govoraše:	335
”O, Alija, careva gazija,	
pokloni mi život namejdanu,	
kriv nijesam, očinjeg mi vida,	
a džaba ti tvoja mila seja. ”	
Pa mu curu sa terkije baci.	340
Pokloni mu život na mejdanu,	

sestru uze na sapi doratu, pa se natrag povrnio džadom. Kad natjera u Klokote ravne, prsla vojska na četiri strane.	345
Tad Alija protjera dorata, pa za Travnik njega razjahao; sestra Ajka vođaše dorina, a Alija u travi sjeđaše, pa on svojoj sestri govoraše:	350
”O, Ajkuna, mila seko, ja ne vidjeh Jajčanina Vuka: kakve slike bješe i prilike, daj mi pravo, napretka ti, kaži. ”	
”Hoću, brate, života mi tvoga! Bješe tvoja slika i prilika, na te bješe dobro nalikovô; čini mi se, moj brate Alija, boljeg srca od tvoga bijaše. ”	355
To Aliji vrlo žao bilo, pa poteže svoju oštru ćordu: zakla sestru kako janje malo. Pa prihvati nadžak sa dorata, pa raskopa crnu zemlju njime, tu ukopa lijepu djevojku;	360
pa donese dvije glavnje crne, a udari turski abdest na se, pa on ’vako tiho govoraše: ”Dok ja klanjô turskoga namaza: ako sestra prava srca bila, dvije glavnje, dvije breze bile, grane dale, a list razavile; ako sestra kriva srca bila, crne bile kâ što no su sade.”	365
Pa on sjede klanjati namaza. Kad Alija namaz saklanjao, kada breze obje primile se: grane dale, a list razavile. Pošto vidje Đerzelez Alija, plahovito iz svog srca jeknu:	375
”Avaj meni,moja mila majko, u ijedu posjekoh djevojku! ”	380

MUJA LIJEČE VILE PLANINKINJE

- P O Č I T E L J -

Pjesma Muja liječe vile planinkinje je štampana kao pjesma broj XLVIII, u zbirci Koste Hörmana "Narodne pjesni Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini, knjiga druga. Pjesmu je zapisao Avdaga Talierević iz Počitelja, Hörmanov saradnik. Rukopis je vlasništvo Zemaljskog muzeja i broji ukupno 6 listova veličine 21x34. Ispisana su četiri i po lista ukupno. U pjesmi se uočavaju starije naslage epskog pripovijedanja u formi naricanja, što je kao rijedak običaj utvrđen samo kod muslimana u Crnoj Gori i Hercegovini. Majka Muje Hrnjice misli da joj je sin mrtav. Kćerka Ajkuna je u daljini vidjela konjanika koji je podsjeća na brata Muju (stihovi broj 252-259). U pjesmi se pojavljaju i vile, što nije bila rijetkost u pjesmama tog vremena. Vile su liječile ranjenog junaka ili pomagale u borbi.

MUJA LIJEČE VILE PLANINKINJE

- P O Č I T E L J -

Pokliknula sa planine vila,
vila viče kladuškoga Muja:
"Đe si, Mujo, nigdje te ne bilo,
pogibe ti dijete Halile,
u Kunari, visokoj planini,
su trideset i četiri druga!"

To ne čuje buljugbaša Mujo,
jere Mujo sanak boravljaše,
već to čuje Hrnjovina majka.

Ona budi svog sina Hernicu:

10

"Ustaj, Mujo, na noge lagahne,
pogibe ti Halil na Kunari
su trideset i četiri druga!"

Onda Mujo na noge skočio,
trkom trče u pjanu mejhanu,
u mejhani nigdje nikog nema,
do daidže Kovačina-Rama.

Mujo viče svog daidžu Rama:

"Moj daidža na noge lagahne,
pogibe mi Halil u Kunari
su trideset i četiri druga!"

20

Onda Ramo na noge skočio,
oni dobre konje pojagmiše,
i debele konje pojahaše,
pa ih eto pod Kunar-planinu.

Kad su bili Ramovu bunaru
a sve pusta povaljana trava,
povaljana, krvi poštrapana.

Leže leša trides't i četiri,
a sve Mujo leše premetaše,
gleda leša od brata Halila.

30

Od Halila leša ne imade,

Onda Mujo tiho govoraše:

"Moj daidža, Kovačević Ramo,
Halila su vlasi uhvatili,
Gledaj tlake oko druma puta,

Kud j' otišla tlaka kroz planinu,
Da idemo, da ih poćeramo.”
Mujo nađe tlaku pokraj puta,
Pa sve goni tlaku kroz planinu, 40
Kud j' otišla tlaka od hajduka.
Kad on pade do jedne doline,
On pogleda šezdeset hajduka,
A pred njima Mijat harambaša.
Mujo gleda, a nema Halila,
pa debela načera đogina.
Opazi ga šezdeset hajduka,
pa na lahke noge udariše,
pa na vatru Muja doćekaše.
Tu je Muju loša sreća bila, 50
Ćetiri ga puške udariše,
A Mujo se vije na đoginu,
Uzendije nogam' opiraše,
pa za голу sablju prihvatio,
ranjen Mujo isćera đogina,
posijeće trideset hajduka,
uteće mu trides't kroz planinu.
Tu pobježe Mijat harambaša,
ne dade mu đogat od mejdana,
već Mijata nogom prihvatio, 60
u travu ga zgazi djetelinu.
Ranjen Mujo osjede đogina,
nadžak trže i nadžak poteže,
pa Mijata sve nadžakom tuće,
a sve Mujo za Halila pita.
Mijat njemu stade kazivati,
što je njemu od Halila bilo:
”Sinoć jarko ićindiji sunce,
a ja bijah u Kunar-planini,
a kod mene šezdes't i tri druga. 70
Pa bijasmo ožednjeli v'oma.
Kad doćosmo Ramovu bunaru,
a kad spava trideset turaka,
i pred njima tvoj bratac Halile.
Mi doćosmo kroz zelenu travu,
te poklasmo trideset turaka,

a prenu se tvoj bratac Halile,
pa u ruku pušku prigrabio,
za njim puče do šezdes't pušaka,
uteče nam za studenu st'jenu. 80

Tri-četiri puta zapalio,
ubi meni tri-četiri druga.
Tad na zemlju akšam pritisnuo,
ja ne znadoh što bi od Halila,
da li ranjen uteče Halile,
al' se nije Halil obranio?

N'jesam, Mujo, očima vidio.”
Sad mu Mujo savezuje ruke,
pa ga sveza za đogata svoga,
a zavika svog daidžu Rama: 90

”Moj daidža, načeraj putalja,
goni konja za studenu st'jenu,
nebil našo tlaku od Halila
da vidimo što je od njeg' bilo,
da l' uteče zdravo u planinu?”

Odmah Ramo posjede putalja,
Ramo pade pod studene st'jene,
za stijenom tlaku nalazio,
sve po travi poštrapala krvca.
Onda Ramo tiho govorio: 100

”O, Halile, žalostan ti dajo!
Međer si ti dopanuo rana.”
Pa se tlakom Ramo nametnuo,
kad on pade do jedne doline
i pogleda pod zelenu jelu.

Kad pod jelom Hrnjica Halile
začu tutanj od konja putalja,
Halil viknu, a na noge sinu,
hesabljaše Mijat harambaša:
”O, Mijate, što me se ne prodeš? ” 110

Pa poteže pušku džeferdara,
hotijaše ubiti daidžu.
Dok on pozna svog daidžu Rama,
do njeg' Ramo dotjera putalja:
”Moj Halile, moje d'jete drago,
jesi li se lahko obranio,

moreš rane preboljeti sine? ”

”Moj daidža, Kovačević-Ramo,
da bi tebi rane prebolio,

što su rane kraj srca mojega,

120

a ne mogu one rane ljute,

što je rana polag srca moga,

mog sestrića Rajkovac-Bećira,

što poginu Bećir kod bunara.

Meni sva se oblomila krila,

ostaše mi pod kamenom ruke.”

Tad dopade Mujo na đoginu.

Kad pogleda Halile đogina,

njega pusta obojila krvca,

Halil vidje gdje je ranjen Mujo.

130

Tada Mujo osjede đogina,

pa poletje Mujo do Halila:

”Jesi l’ zdravo, moj brate Halile?”

”Malo sam se, Mujo, obranio.”

Onda Mujo govori Halilu:

”Bogme sam ti brate poginuo,

mene su ti rane osvojile,

četiri su puške udarile,

sve se svile oko srca moga.”

To govori, pa leže u travu.

140

Stade figanj Mujova Halila,

svoje rane i zaboravio,

pa Hrnjici bratu govorio:

”Možeš, brate, uzjahat đogina,

moreš li mi na Kladušu sići?”

Iz trave mu progovara Mujo:

”Niti mogu uzjahat đogina,

niti mogu rana preboljeti,

nit’ se muči, nit’ me nosi Halko,

već mi snimaj pusat i haljine.”

150

Tad procvilje Halil i daidža:

”Kako ćemo tebe ostaviti?”

Mujo bogom stade zaklinjati:

”Nemojte me odovle micati!”

Tad daidža do Hrnjice dođe,

sve mu pusat i haljine snima,

ostavi mu gaće i košulju i na plećim' fermen od kadife. Stoji figanj Mujova Halila, stoji cika Mujova đogina,	160
ali ranjen razgovara Mujo: "Od te kajte ne imade fajde, ovako je od Boga suđeno, meni vakat umrijeti dođe. Vi hajdete bijeloj Kladuši, povedite Mijat-harambašu, bacite ga na dno u tavnicu. Mrku ćete noćcu prenoćiti, pokupite mlade Kladušane, vodite ih u Kunar-planinu,	170
onda ćete mene ukopati, u planini turbe namjestiti." Tada Mujo ostade pod jelom, eno ode Halil i daidža. Oni idu bijeloj Kladuši, Mujo osta rane bolujući. Kad je taman po jaciji bilo, poletiše samohite vile sa Prologa, visoke planine, pa padoše na Kunar-planinu,	180
pa sjedoše na tisovu panju. Kad zagrkta gavran ptica crna po akšamu, kadno vakta nema, onda vele dvije gorske vile: "Negdje ima leša od junaka, a dok grkće gavran ptica crna." Onda treće progovara vila: "Ondje nema leša od junaka, a dok grkće gavran ptica crna po akšamu, kada vakta nema, već je ondje ranjena junaka.	190
Potecite, vid'te moje seke, da vidimo gdje je ptica crna." Dvije vile na noge skočiše, pa padoše pod zelenu jelu. Kad poletje gavran ptica crna,	

kad pod jelom nabacano granje.
 A kad vile podigoše granje,
 kad pod granom nađoše junaka,
 očim' gleda, a avaza nema, 200
 puste mu se rane ohladjele.
 Onda treću zavikaše vilu:
 "Naša seko, hodider ovamo.
 "Kad je treća dolazila vila,
 a kad vila opazila Muja,
 udari se rukom po koljenu:
 "A, moj Mujo, žalosna ti seka,
 međer si mi dopanuo rana!"
 Zavlači mu po damaru ruku,
 onda vila progovara mlada: 210
 "Potecite, dvije moje seke,
 jedna hajde devetoj planini,
 donesi mi devetera cv'jeća!
 Druga leti prekomora sinjeg
 i donesi vode studenike,
 da mu vodom rane isperemo,
 a od trava melem načinimo."
 To rekoše, vile odletješe.
 Iste noći u sedam sahata
 sastaje se sve tri kod Hrnjice, 220
 pa mu vodom rane izapraše,
 a od trava mehlem udariše.
 Dokse sišla dva sahata ravna,
 a stade se Mujo pomicati,
 pa mu drugi mehlem udariše.
 Dok se svanu i ogranu sunce,
 usta, sjede pod zelenom jelom,
 pa mu treći mehlem udarile.
 Iza toga do malo zemana,
 onda Mujo na noge ustade, 230
 pa se sjeti nejačka Halila:
 "Moj Halile, žalostan ti Mujo,
 evo ti se izl'ječio Mujo,
 jesu l' tebi rane pritužile?"
 A vele mu do tri gorske vile:
 "De ne luduj, adžamio Mujo,

već ti hajde tvojoj tankoj kuli,
razgovori tvoju staru majku,
obveseli tvog brata Halila.”

Tada Mujo na noge ustade,
Mujo pade niz Kunar-planinu.
Svunoć ide, dok se ne rasvanu,
pomoli se polju kladuškome.

240

Vid' Ajkune, sestre Hrnjičine,
sve joj pusta na pendžeru glava,
a sve gleda sentu njemačkomu,
a sve grozne suze prolijeva.

Dade joj se nešto pogledati ,
a u polju opazi pješaka,
plaho ide poljem zelenijem.

250

Dovikuje svoju staru majku:
”O starice, majko milostiva,
ev' odonud jednoga pješaka,
baš kô hoda brata Muja moga.”

”Šut', Ajkuno, kukavice crna,
nemoj mojih povređivat rana,
ne spominji moga sina Muja!
Žalosna mu dovijeka majka,
a čemerna kuća osvanula!”

U ta doba Mujo pred avliju,
a zavika plemenita Ajka:

260

”Moja majko, evo nama Muja!”

Poletješe obje na avliju,
ranjen Halil na bijeloj kuli.
A kad doču Halil za Hrnjicu,
hitro skoči, kô da ne ležaše.
Na avliji Muja susretoše,
jamiše ga na bijele ruke,
pa ih eto na tanahnu kulu.

SMRT MUJA HRNJICE

- FOČA -

Pjesma Smrt Muja Hrnjice je štampana kao pjesma broj LVIII, u zbirci Koste Hörmana "Narodne pjesni Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini", knjiga druga. Pjesmu je zapisao Jovan Čokić, Hörmanov saradnik. Čokić je pjesmu čuo od Halila buljukbaše Gogalije iz Pleha. Motiv ove pjesme je osveta zbog preljube. Sam motiv nema ništa specifično bosanskomuslimansko u sebi ali je pjesma sačuvana u muslimanskoj sredini i povezala je događaje o kojima pjeva sa Krajišnicima iz 17. vijeka, Mujom Hrnjicom i njegovim pobratimom Kataricom Mehom. Iza imena Muje Hrnjice krije se možda neki čudnovati junak starije bosanske pjesme, kome je novija bosanska tradicija Muslimana dala ime Muje Hrnjice, poznatog krajiškog junaka iz prve polovine 17. vijeka. Pjesma se pjevala i u muslimanskoj ali i hrišćanskoj sredini, pa je veoma vjerovatno da je hrišćanski kazivač imao bitno učešće u sadržaju pjesme, što se vidi posebno u drugom dijelu pjesme. Taj dio o Jovanu harambaši je izrazito antimuslimanski.

Smrt Muja Hrnjice

- FOČA -

Knjigu piše Katarica Meho,
pa je sprema pobratimu svome,
sa Kladuše buljugbaši Muju:

"Hajde meni u Krajinu siđi,
da idemo u lov u planinu,
da bijemo srne i ljeljene."

Kada Muji sitna knjiga dođe,
knjigu uči i na nju se smije,
pa zavika svog brata Halila:

"Idi, nađi silah i oružje!

10

Hajde, majko, skuhaj brašnjenicu!"

Kad mu majka skuha brašnjenicu,

Halil spremi silah i oružje.

Ondar Mujo na noge skoćio,
pak se svučē, ter se preobučē.

On obuče silah i haljine,

a na noge priteže opanke,

a na leđa torbu obravnicu,

a po torbi struku singašicu,

a u ruke sjajna garabina,

20

pa otalen pohodio Mujo.
 Kud god ide, na Krajinu siđe
 do bijele pobratima kule.
 Pobratima sa avlije viknu.
 Odazva se sa pendžera Meho:
 "Hodi, pobro, da pijemo vino."
 Kad Mujaga na kulu iziđe,
 šire ruke, u obraz se ljube,
 pa sjedoše hladno piti vino.

30

Tu su oni konak učinili,
 a na jutru dobro uranili,
 pa na jutru popili rakiju,
 i šećerli kahvu poharčili.
 Ondar veli Katarica Meho:
 "Hajde, ljubo, spremaj brašnjenicu!"
 Ondar ljuba na noge skočila,
 pa zavrati uz ruke rukave,
 prigotovi lahke brašnjenice,
 u mješine pritočila vina,
 pritočila vina i rakije,

40

i ovnova mesa debeloga.
 Tad zavika Katarica Meho:
 "Hajd' na noge, buljugbaša Mujo,
 da idemo u lov u planinu!"
 I otale pobre polaziše.
 Kad siđoše na mermer-avliju,
 povrati se Katarica Meho
 uz bijelu od kamena kulu,
 da naredi vjerenici ljubi,
 da mu čuva od kamena kulu.

50

Kad iziđe na čardake Meho,
 i pogleda crnijem očima,
 Mujo sjedi s ljubom na dušek, u
 vino pije, a lišce joj ljubi.
 Kad se Meho na avliju vrati,
 kad to Mujo čeka na avliji,
 u ruci mu puška garabina.
 Tad pomisli Katarica Meho:
 "Ah li, Mujo, jedan sihirbazu,
 platićeš mi, Boga mi jednoga,
 dok siđemo u lov u planinu!"

60

Pa kad sišli u lov u planinu,
 u Zvijezdu, visoku planinu,
 onda reče Katarica Meho:
 "Pobratime, buljugbaša Mujo,
 kol'ko ima vakta i zemana,
 kako smo se, Mujo, pobratili,
 ja nijesam s tobom razgovarô,
 šta t' ubiti more na mejdanu?"

70

A veli mu buljugbaša Mujo:

”Pobratime, Katarica Meho,
sedam drama madžarije žute
men’ ubiti more na mejdanu.”

Onda reče Katarica Meho:

”Pobratime, buljugbaša Mujo,
al’ ćeš ostat na ček u planini,
al’ ćeš pušćat hrte i zagare.”

80

Ode Meho niz planinu pustu,
pa zapušća hrte i zagare.

Kad šteknuše hrti i zagari,
tad se Meho vrati uz planinu.

Pa je Meho pušku prepunio
sedam drama žute madžarije,
pa on pade za tanku jeliku,
pruži pušku niz lijevu ruku.

Na Muju je nišan sastavio,
a na pušci vatru naložio.

90

Kad mu puče puška u planini,
sve sa jela ptice poletješe.

Loše zgađa, al’ dobro pogađa,
udari ga u pleći junačke,

a prskoše toke na prsima.

I on ubi buljugbašu Muja,
pa pohvata hrte i zagare,
pa on ode svojoj tankoj kuli.

Al’ ostade na nogama Mujo,
tu je stajô c’jelu heftu dana,
nije pao u zelenu travu,
mada bješe svijet mijenio.

100

U to doba bješe u planini
dobar junak, Jovan harambaša
su svojijeh trideset pandura,
jer on stražu od turaka čuva,
da ne prođu niz zemlju ćesarsku.

Kad iziđe Jovan harambaša,
da pretraži Zvijezdu planinu

su svojijeh trideset pandura,
pa pogleda crnijem očima,
kad to stoji buljugbaša Mujo.

110

Kada ga je Jovan opazio,
ondar jami pušku džeferdara.

Pade Jovan na desno koljeno,
na lijevo ruku naslonio.

Kad mu puče puška pred očima,
loše zgađa, al’ dobro pogađa,

zgodu Muja među oči crne,
pa od zemlje na noge skočio,

120

i poteže mača zelenoga,
te na Muja juriš učinio,
pa mu skide sa ramena glavu.
Onda glavu u zobnicu baci,

te je nosi u Kotare ravne,
gospodaru, od Kotara banu,
njom je banu peškeš učinio.

TUMAČ

Geografske lokacije:

Kotar- oblast u Dalmaciji

Krajina- odnosi se na Bosansku Krajinu

Zvijezda- planina u Bosanskoj Krajini

Kladuša- mjesto u Bosanskoj Krajini

Riječi

Buljugbaša, (turcizam) 1. U janjičara zapovjednik buljuka, 2. Vodnik

Buljuk, (turska r.) odjel (vojnika)/ četa

Ček, bosanska riječ, mjesto u planini, na kojemu lovac čeka divljač

Dram, grčka r.drahma/mjera za težinu

Džeferdar, persijska r. puška damascirane cijevi

Harambaša, arapsko-turska riječ, *harami-basi*, hajdučki glavar

Hefta, persijska r. sedmica, nedjelja dana

Hrt- vrsta lovačkih pasa(Windhund)

Ljeljen, bosanska r. jelen

Madžarija- ugarski ili austrijski dukat

Mejdan- turska r. polje, prostor, u varošima široki prostor, trg

Pandur, (mađ.) stražar

Peškeš, persijska r. dar

Sihirbaz, arapska-persijska r.- vračar, gatar, mađioničar, čarobnjak

Silah, arapska r. oružje

Singašica struka, bosanska r. vuneni ogrtač

Toka, turska r. spona, oklop

Zagar, turska r. vižle (lovački pas)

DODATAK

Literatura:

1. Kosta Hörmann: Narodne pjesme Bošnjaka II, knjiga 2, Sabrao Kosta H. 1888- 1889/
Originalan naslov : Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini
Sabrao Kosta H. , savjetnik zemaljske vlade u B i H. Knjiga druga , Sarajevo , Zemaljska
štamparija 1889
2. Đenana Buturović: Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih narodnih pjesama, Biblioteka
kulturno nasljeđe Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Svjetlost, 1976.
3. Đenana Buturović: Usmena epika Bošnjaka, Bošnjačka književnost u 100 knjiga, Preporod,
Sarajevo , 1995

Naslovna stranica: Fotografija Mehmed Kolak Kolaković- jedan od najpoznatijih pripovjedača
epskih narodnih pjesama Bošnjaka.

Pjesme odabrao i pripremio za internet Muho Pašalić.